

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ У МІЖВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД
Камінська Н.В.,
професор кафедри загальноправових дисциплін
навчально-наукового інституту права та психології Національної академії
внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

У трудове право УРСР були внесені суттєві зміни 1921 р. з прийняттям Кодексу законів про працю неповнолітніх та підлітків. Детальне регулювання трудових відносин цих категорій робітників містив Кодекс законів про працю УРСР. Ним визначено такі основні положення про працю неповнолітніх: досягнення шістнадцять років для працевлаштування (в особливих випадках від

чотирнадцяти); обов'язкове медичне обстеження стану здоров'я для осіб, які не досягли 18 років; укладання з неповнолітньою особою трудової угоди; встановлення робочого дня тривалістю чотири години для осіб, які не досягли 16 років, встановлення оплати праці тотожною оплаті повного робочого дня дорослого робітника; запровадження заборони праці підлітків на особливо важких, шкідливих, небезпечних і нічних видах праці; інститут інспекції праці, технічної і санітарної інспекції для нагляду за працею підлітків.

У подальшому розвитку правових відносин щодо врегулювання дитячої праці удосконалено норми трудового права, прийнято правові акти, зокрема, постанови Президії Верховної Ради СРСР «Про посилення охорони праці підлітків», «Про встановлення шестигдинного робочого дня для підлітків від шістнадцяти до вісімнадцяти років» 1956 р., «Про відпустки та умови праці підлітків» 1955 р. Кодекс законів про працю УРСР 1971 року містив главу «Праця молоді» та норми стосовно охорони праці неповнолітніх.

У суспільстві завжди існувала така категорія дітей як безпритульні й діти-сироти, які були легкою здобиччю злочинців, які жорстоко з ними поводитися, такі діти найбільше піддавалися різним видам експлуатації. Ще з XVII ст. було створено перші сирітські будинки з метою охорони життя і здоров'я цих дітей. Потім за указами Петра I і Катерини II створено будинки для незаконно- народжених і дітей-сиріт у Москві, Петербурзі, Воронежі, Оренбурзі, Києві, Харкові, інших великих містах. Революції та війни забрали життя мільйонів, а їх наслідки - сирітство, зруйновані й неповні сім'ї - вимагали серйозних державних заходів охорони прав дітей без батьківського піклування.

З 20-х рр. XX ст. прийнято важливі акти, які визначали заходи боротьби з поширенням дитячої бездоглядності та безпритульності та містили норми щодо покарання за залучення дітей до різних форм експлуатації. Так, постанова Ради Народних Комісарів «Про заходи по боротьбі з дитячою безпритульністю» 1922 р. передбачала, що батьки або інші особи, які експлуатують неповнолітніх шляхом отримання прибутку, передаються народному суду.

За час існування радянської влади до 1930 р. великим соціальним негараздом була вулична проституція дітей і певна увага держави була приділена

розробці заходів боротьби з цим явищем та умовами, які його спричинили. Так, постанова ВУЦВК «Про боротьбу з проституцією» 1921 р. надавала право центральним і місцевим міжвідомчим комісіям притягати до судової відповідальності власників місць розпусти і звідництва, осіб, які користуються тяжким матеріальним становищем жінок і дівчат. Постанова РНК «Про посилення покарання за сприяння проституції» 1921 р. передбачала застосування посиленого покарання особам, які здійснювали розпусні дії відносно дітей: розбещення малолітніх, які не досягли чотирнадцяти років; статеве розбещення неповнолітніх, які не досягли 16 років; залучення до проституції або до вчинення інших розпусних дій, зловживаючи тяжким матеріальним становищем потерпілої особи.

Перший Кодекс законів про сім'ю, опіку, шлюб та акти громадянського стану 1926 р. запровадив інститут усиновлення (удочеріння) як форму суспільної допомоги дітям-сиротам. 1935 р. його доповнено статтею про можливість притягнення до відповідальності батьків за неналежний догляд за дитиною. Законодавчі акти передбачали захист життя, здоров'я, честі й гідності дитини, охорону її прав, кримінальну відповідальність за несплату аліментів на утримання дітей і залишення малолітніх дітей батьками без допомоги. КК УРСР доповнено ст. 158⁵, яка передбачала відповідальність за використання права опіки з корисливою метою (використання майна, що залишилось після смерті батьків дитини, незаконне зайняття житлової площі), залишення підопічних дітей без нагляду та необхідної матеріальної допомоги.

У містах і селах України після Другої світової війни залишилося багато дітей-сиріт. На вирішення їх долі були спрямовані постанови Ради народних комісарів УРСР «Про влаштування дітей, які залишилися без батьків» 1942 р., «Про посилення заходів боротьби з дитячою бездоглядністю, безпритульністю та хуліганством» 1943 р.; «Про заходи боротьби з бездоглядністю і безпритульністю дітей в Українській РСР» 1944 р.

Тобто, проблема захисту прав дітей під час війни, так само як у довоєнний чи повоєнний період, не залишилась поза увагою органів влади, відповідних нормативних актів. Проте, на жаль, механізми їх реалізації, як відомо, були

вкрай неефективні, належним чином не забезпечені, тому не гарантували належного захисту прав дітей. Не вдалось повною мірою також викорінити причини порушень цих прав.

САНАЦІЯ ТЕРИТОРІЇ ЗАКАРПАТТЯ: ДОЛЯ УГОРСЬКОЇ ЕТНІЧНОЇ СПІЛЬНОТИ

Капітан Л.І.,
професор кафедри суспільних дисциплін
Мукачівського державного університету, доктор історичних наук

Територія нинішнього Закарпаття здавна була багатонаціональним краєм, адже його розташування на етнічному прикордонні східних, західних і південних слов'ян, сусідніх неслов'янських народів, на перехресті великих і малих переселень народів цьому лише сприяло. У формуванні поліетнічного складу населення регіону важливу роль відігравали нескінченні переходи цієї землі у підпорядкування різних державних утворень, державно-політичні режими яких та політика визначали вектори розвитку всіх сфер життя.

Угорці завжди складали поважну частку багатоетнічного населення Закарпаття, стабільно посідаючи другу сходинку за українцями. Станом на 1946 р. їх нараховувалося 134 558 осіб, або 17,36% населення області; за підсумками Всесоюзного перепису населення 1959 р. їхня чисельність зросла в абсолютному вимірі до 146 247 осіб, однак зменшилася питома вага у населенні області - до 15,89% [4, с.10-11]. Друга за чисельністю національна група краю постійно перебувала у полі зору обласної радянської адміністрації, яка формувала політику щодо угорців Закарпаття за погодженням, а то й за прямими вказівками республіканського компартійного керівництва й - опосередковано - Кремля [4, с. 123-167].

З опануванням теренів Закарпаття Радянською армією його угорське населення, насамперед, чоловіча частина, стало об'єктом репресивних дій нової влади, яка поширювала на закарпатських угорців принцип збірної